

• קראים

- Karaites refer to the sect started by Anan b. David in the 8th century.

1. כתובה 1035

לא יביא אל ביתו אשר היא בו בהיותה אשתו אליה ולא שתי הכליות ולא יתרת הכבוד.... ולא יבעיר נר בלילי שבתות ולא יהיה בביתו אש בימי השבתות.... שלא יכריח אותה על מועדי ה' צבאות אשר על ראיית הירח...

2. שו"ת רדב"ז חלק א סימן עג

שאלת ממני אודיעך דעתי באחד מבעלי מקרא /הכוונה לקראים/ שקבל עליו דברי חברות להיות כאחד מהרבנים ולשמור כל מצות דרבנן ולהזהר מכל מה שאסרו אם מותר להשיאו אשה אם יש בהם חשש פיסול מלבוא בקהל או לאו:

א. תשובה כבר נשאלתי על זה פעמים אחרות והעלתי שהם מותרים לבוא בקהל אם היו כמונו והטעם שכל הקידושין שלהם הם בעדים פסולים מן התורה ואין כאן קדושין כלל והבא על אחד מנשותיהם אינו כבא על אשת איש הילכך אעפ"י שאין גיטן גט אין כאן חשש ממזרות שהרי אין אישות שלהם אישות אלא כזנות בעלמא.

ב. עוד העליתי שם דלא חיישין לצדוק ובייתוס הראשונים שמא נשואים היו בעדים כשרים וא' מהם גירש בגט פסול או שמא א' מהרבנים נהפכו איש ואשתו למינות וגירש את אשתו בגט שלהם שאינו גט חדא דאחזקי איסורא מספיקא לא מחזקינן ותו דאיכא כמה ספיקי דאת"ל שהיו נשואים שמא לא גירש אחד מהם את אשתו ואת"ל גירש שמא בעדים כשרים ובגט כשר גירש שעדיין באותו הדור לא פקרו לגמרי ולא העמידו ב"ד. ואת"ל בגט פסול ועדים פסולים גירש שמא אותה מגורשת לא נשאת לאחר. ואת"ל נשאת לאחר שמא לא ילדה. ואת"ל ילדה דילמא סריס או אילונית ילדה. ואת"ל ראוי להוליד ילדה שמא מתו בעודם קטנים. ואת"ל הגיעו להיות בהם /להם/ בנים כל א' מהנמצאים עתה יכול לומר איני מהם הילכך כל א' מהם מותר לבוא בקהל.

ג. ואעפ"י שכתב רבינו שמשו' ז"ל שהם ממזרים דוקא באותם שקדושיהם בעדים שלנו וגיטן אינו גט אבל באלו שבמצרים שאינם מקדישין אלא בעידיהם אין כאן קידושין שהם פסולי עדות מן התורה וכתבתי שם באותה תשובה שאם יסכימו עמי חבירי אני מתירם שוב העידו לפני שהר"ר יעקב בירב ז"ל היה מתיר...

ד. כללא דמלתא הם פסולי עדות והקדושיהם /וקידושיהם/ בפני עידיהם אינן קדושין ולפיכך אין בהם חשש ממזרות ומותרין לבא בקהל. וכן היה מעשה בסוף מחזור רס"ז שחזרו קהל גדול מהקראיין לדת האמת במצרים ע"י הנגיד רבינו אברהם החסיד ז"ל וקרוב הוא שהיה בנו של הר"ם במז"ל. ועוד היום משפחות ההם ידועות במצרים מהם כהנים וישראלים מיוחסים ולא היה אדם פוצה פה עליהם אלא אדרבה נתחתנו בהם גדולי קהלות מצרים הרבנים. והמעשה הזה העיד עליו בעל ספר כפתור ופרח הילכך אם יסכימו עמי שנים מבעלי הוראה הנמצאים בדור הזה אני מתירם לבוא בקהל:

3. שו"ת ר' שמשון מצטוט בבית יוסף אבן העזר סימן ד

שאלה, האם מותר להתחתן עם הקראים? תשובה, מאחר שהם כופרים בתורה שבעל פה, ומחללים כל... ואלו שנו ושילשו באולתם, כבר אמרו (בפסחים מט ב) שאסור לישא את בת עם הארץ, שהם שקץ ונשותיהם שרץ, ועל בנותיהם הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה. ועוד שקידושיהם מן התורה הם, וכמו שאמרו (יבמות מז ב) שאפי' ישראל משומד אם קידש קידושיו קידושין, וכשמגרשים אין מגרשין כדין תורה, ומשנים ממטבע שטבעו חכמים בגיטין, ונישאות לאחרים בחיי בעליהן הראשונים, והבנים ממזרים מאשת איש. ע"כ

4. בית יוסף

מצאתי כתוב שהשיב רבינו שמשון על הקראים שאסור להתחתן בהם לפי שנשותיהם מקודשות להם בכסף או בביאה ומגרשין נשותיהם שלא כדת ומשנין ממטבע שטבעו חכמים בגיטין ונישאות לאחרים בחיי הבעלים נמצאו הבנים ממזרים מאשת איש עכ"ל.

5. הגה לשולחן ערוך אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן ד

הגה: הקראים אסור להתחתן בהם, וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור

6. פתחי תשובה אבן העזר סימן ד ס"ק מה

ע' בתשו' נו"ב ס"י ה' שהשיב אודות אחד שנשא בת קראי הנה הרמ"א ז"ל החליט לאסור כולם משום ספק ממזרות ואמנם נוכל לומר דע"כ לא אסר אלא באתרא דקביעי ואף שרובן לאו בני גירושין ניהו מ"מ חשיבי ולא בטלי אבל אם פירש א' מהם אמרי' כל דפריש מר"פ. ולגזור שמא יקח מן הקבוע או שמא תחזור למקום קביעותא לא שייך

7. שו"ת שאילת יעבץ חלק ב סימן קנב

משא"כ קראים הללו כפי שהוגד לי ושמעתי. אין להם טהרת מי מקוה שהנדה טובלת בהן כלל. רק שופכין על ראשה כד מים. וכנראה פוטרין ג"כ הנשואות מחו"ב ככותים ואולי מתירים גם הבת דלא אתיא אלא ממדרש חכמים. אלא שתקנתם קלקלתם. כי בעיני הם נחשבים גוים גמורים. וכענין שאמרו ספ"ק דיבמות. לא זזו משם עד שעשאו נכרים גמורים וכו'. כי בנים זרים ילדו ובודאי אינם חוששין ג"כ לישא נשים נכריות.

8. שו"ת ציצן אליעזר חלק ה סימן טז

וכאשר ראינו באמת אשר רבים מהמוני העם וסופריו והמנהיגים החילוניים ששיח ושיג אין להם בהבנת הנושא ההלכותי נטלו לידם כתר - תורה להשמיע דברים על כך ברבים ומעל במות ציבוריות ובנימה כזאת כאילו אין הדבר תלוי אלא בידם ובמוסדות החילוניים ובאים בטרונאי על המוסדות הרבניים אשר בידם הופקד סידורי הנשואים מדוע שלא נענים לרצון המבקשים, ואבן מקיר תזעק בכתבות גדולות: התירו את הקראים. והדברים הגיעו לידי כך עד שכמעט נתשטשו ונתערבו התחומים בזה בין יודע תורת ד' לבין אינו יודע, ומי שבידו רסן ההנהגה החילונית וקביעת זהות התושבים ולאומיותם חושב שבירו הדבר גם לזהות את לאומיות הקראים ולהטביע עליהם תו יהודי מבלי שום שוני

המבדלים משאר היהודים. לכן בראותי הזלזול הגדול הזה בחומרת הנושא שהוא למעשה נושא הלכותי מובהק. אמרתי אל לבי לא - עת - שתוק....

- א. ... כל מי שיעקוב בהתעניינות ובעקביות אוביקטיבית אחרי הפעולות ההרסניות של הכת הזאת ויחשוב ברצינות על החורבן הרוחני הגדול שהיה עלול לצמוח אילו היתה חלילה מצליחה בדרכה, יראה ויבין מדעתו מדוע שכה הובדלו לרעה מקרב בית ישראל, ומה חרי האף הגדול הזה נגדם מצד כנסת ישראל עד שרבתה השמחה באיבודם....
- ב. יש חשש מבוסס לחושב / לחושבם / עכ"פ גם לספק נכרים, כי הרי מקבלים גרים שלא עפ"י דיני התורה ומתערבים עמהם. ונודע לי ממקור מוסמך ביותר כי אמנם הגאון הגר"ח מבריסק ז"ל [מצוטט בספר עמק ברכה] הגדיר את הקראים (בישיבת אסיפת רבנים גדולה שדנה בקשר לכך) בגדר של ספק ממזרים, וגם של ספק גוים מכיון שמקבלים גרים וגירות, ונשארים כמובן בגיותם, ומתערבים בהם.
- ג. מכיון שטביעת מהותן עפ"י ההלכה היתה תלויה וגובלת בד בבד במגביל לתהליך התדרדרותן במשך הזמן והתרחקותן מהמקור - בית - אב... אין ללמוד מזה עוד בנין - אב לדורות שבאו אחריהם, ומתרי טעמא.
- ד. ראשית אין מזה עוד הוכחה שהתירו אותם גם בחיתון, וזהו דבר הדחיה שדוחה המב"ט בתשובותיו ח"א סי' ל"ז למה שאחדים רצו להסתמך להתרת הקראים בחיתון עפ"י מה שמובא בכפתור ופרח פ"ה שקהל גדול מהם נתייהדו ביום אחד במצרים על ידי הנגיד כ"ר אברהם ...
- ה. ושנית אין למתוח אמת מדה אחת לדמות ולהוכיח ממה שנהגו פעם בדור אחד קדום על דור יותר מאוחר, כי כאמור הדבר תלוי בתהליך ירידתם, ואפשר שבאותו דור שלפנים ובאותו מקרה אשר נעשה מעשה להתירם ידעו החכמים של אז שדנו בדבר שגם הקדושין וגם הגיטין שלהם היו עוד בסדר כדת וכדין וכן ענין הזהירות בעריות, באופן שלא היה שום חשש של ממזרות....
- ו. עוד זאת לדעת שגם אפילו אלה מיחידי הפוסקים שדנים לקבלם בקהל ולהתירם בחיתון גם בזמנים המאוחרים יותר (אשר מעיקרא דדינא יחידים הם בדעתם זאת, ולפענ"ד אין הלכה כמותם מכיון שרוב הפוסקים חולקים ע"ז). הרי זה רק בנאם לקבל דברי חבירות להיות ממש כחד מינן ולשמור כל מצות דרבנן כמצות דאורייתא באין הבדל....
- ז. סיכום: מהאמור עד כה נדמה שעלה בידנו להעביר לפני הקורא והמעייין חומר די מספיק אשר יוכל להכיר על ידו את חומר הבעיה שלפנינו במעמקי השיתין של ההלכה, ועד כמה שחרדו לקראתה גדולי הדורות, ובין השיטין נשמע גם רעמי גלגלי ההיסטוריה שהחרידתנו להראותנו בעין דגם משמיא הוא דאסכימו עם מערכת להקת הפוסקים הגדולה להיות כיתה זאת מובדלת לרעה מקרב בית ישראל, ולשמש לראוה לאות ולמופת בחריצת גזר דינה להיות נדונה לכליה ע"י גסיסה ממושכת על פני מרחבי דורות, ומן השמים נלחמו הכוכבים במסילותם במיוחד לימין מרבנן ורבנן מרי דארעא קדישא מכמה דורות, שנאבקו בכל תוקף ועוז נגד כל פרצה ובקיע שהתחילה להראות בחומת - מגן זאת, וגם יכול יוכלו ועשו והצליחו לעמוד בפרץ בכח מעשיהם. ועלינו איפוא ללכת בעקבותיהם ולהתוות לנו קו ברור והחלטי לאסור את הקראים מלבוא בקהל עדת ה'.

9. שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן יב

- א. ולפי האמור נוכל לעשות ספק ספיקא, שמא הלכה כדעת מהר"ש הלוי והרדב"ז ומהריק"ש והמב"ט ומהרש"ך שהקראים פסולים לעדות, ואין קידושיהם קידושין כלל, וממילא נשותיהם א"צ לגט, ואין כאן חשש ממזרות כלל, ואת"ל שהלכה כמהר"ש גאביון ודעימיה דס"ל שהם כשרים לעדות, וקידושיהם קידושין, שמא האיש הזה שבא לפנינו לא היו באבותיו ואבות אבותיו לא מצד האב ולא מצד האם שום גירושין כלל, ואת"ל שהיו שם גירושין שמא בגט כשר נתגרשו... ..
- ב. ותבט עיני להגאון יעב"ץ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב פ"ח (סי' קנב) שכתב.... אך בספר עמק ברכה החדש (עמוד קד) כתב בשם הגר"ח סולובייצ'יק, גאב"ד בריסק, שהקראים יש בהם ספק גוים... ומיהו לפ"ז נראה שקלקלתם תקנתם, שיש לקראים תקנה על ידי גיור, ואז יש לכל אחד שיתגייר ספק ספיקא להתיר, שמא גוי ונתגייר הוא, ואת"ל ישראל, שמא ישראל כשר הוא. ט) ברם בקושטא יש לסתור דברי הגאון יעב"ץ ודעימיה, ע"פ דברי הרמב"ם בתשובה....
- ג. וחזי הוית בשו"ת בשמים ראש (סי' רכ), שהביא תשובה המיוחסת לרבינו ברוך ממגנצא, ושם כתוב להתיר את הקראים לבוא בקהל, שאע"פ שהם חולקים עלינו בעניני גטין וקדושין ובידני עריות, הרי אין לנו דבר ברור ומסויים שאירע ביניהם שנאסר ע"פ חז"ל, כדי לחוש בגללו לממזרות, ואחזוקי איסורא לא מחזקינן, ואם באנו לחוש לכך, הרי עינינו הרואות שגם חכמי התלמוד שלנו נחלקו בדיני עריות, בדברים דלמ"ד אחד היא אשת איש, ולאידך מ"ד היא פנויה. וכן בענין צרת הבת שנחלקו בית שמאי ובית הלל (בריש יבמות), ואמרינן שעשו ב"ש כדבריהם, אלא דהווי מודיעי לב"ה, ואח"כ נתערבו משפחות אלו בישראל, ואף שהולדות ממזרים לדברי בית הלל (יבמות יד סע"ב), ועכשיו אף לאודועי הוא מן הנמנע, כי פזורים אנו בכל קצות תבל. וכן בכל דבר שיש בו מחלוקת סוגיאן דעלמא שעשו כדבריהם, ואפי' הכי לא חיישינן. ואין זה ענין לדין אלמנת עיסה ולכל הני דחשו למיעוטא ולספק ספיקא, דהתם אינם אלא אקראי בעלמא, ובאנשים פרטיים, אבל לעקור קהל גדול מלחסות תחת כנפי השכינה הא ודאי שאין לדחות אבן אחר הנופלים מעדת ישראל, המון גדול, הנותנים לב לקיים התורה כמנהג אבותיהם, וסובלים שעבוד הגלות כמונו, ונהרגים על קידוש ה', וקיימים בכח הרועה שמצילם, כאשר אתנו, ואיך נאמר לקהל גדול כיוצאי מצרים להתרחק מעלינו מפני שאנו צריכים לבדוק בהם אחר חשש ממזרות, וא"כ צא וברוק בישראל, שבזמן מלכות ירבעם ואחז ומנשה ואמון ויהויקים וכל המלכים הרשעים, רוב ישראל התנהגו שלא ע"פ הקבלה אשר קבלנו בסיני. ואילו היה אסור להתחתן בלי בדיקה מחשש ממזרות, וכן בקראים, איך לא הודיעונו חכמי ישראל בתלמוד שלנו.... ואפי' אילו היה ספק ממזר אסור מן התורה, היה ראוי לעוקרו כדי שיתקדש ולא יתחלל שם שמים בפרהסיא, כי למה יאמרו הגוים הנה עם ה' אלה, ושתי כתות הן, ושני מיני ישראל, זה זמן עצום בגולה, וכל אחת מהן שונאת את חברתה, ואינם מתחתנים זה עם זה. ואין לך חלול ה' גדול מזה. (וכמ"ש ביבמות עט. מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא וכו'), וכל שכן שבאמת אין כאן איסור כל שלא נודע לנו בבירור חשש ערוה פרטי. ועוד דקי"ל משפחה שנטמעה נטמעה, ומה לי אם נטמעו בתוכינו או בין הצדוקים, והרי ישראל הם. ואם כי אבות אכלו בוסר זה כאלף שנה, אלה הצאן מה עשו, ואיך יעלה על הדעת לפסול את כולם משום ממזרים שנבלעו בהם, והרי ר' יהושע הכשיר גר עמוני לבא בקהל, מפני שעלה סנחריב ובלבל את האומות (ברכות כח א), וכל בר דעת יודע שבלי ספק בזמן ר' יהושע היו בארץ בני עמון מיעוט של עמונים, יותר ממה שיש מיעוט ממזרים בקראים, ואעפ"כ לא חש להם וכו'. עכת"ד....
- ד. והנה אף על פי שידוע ומפורסם שכמה מגאוני ישראל קראו מלא אחרי הספר "בשמים ראש", ושיאנו אלא מעשה ידי הרב ר' שאול ברלין, ולא מר בריה דרבינא חתים עליו... ומיהו אף שאין למדים מהבשמים ראש אלא מצד האמור בו, ולא מצד האומר... הרי כאן נאמרו בו דברים של טעם שראויים להשמע. ומ"ש רבינו ברוך בתשובה המיוחסת לו, שיש חילול ה' בעיני הגוים שאנו מרחיקים ופוסלים את העדה שגובלת עמנו בגלות וכו', דברים אלה יש להם תוקף גם בזמנינו, ביתר שאת ויותר עוז. כי ידוע שכמה מהקראים וראשיהם חתרו בכל עז למען מדינת ישראל, גם בהיותם בגולה, ומהם שנמסרו בידי שלטונות מצרים, והוציאו להורג, על מה שפעלו במסירות נפש למען ישראל, ואף בבואם לארץ ישראל, הם מתגייסים לצבא ישראל, ומגינים עלינו בכל כחם מידי המחבלים

הרשעים שונאי ישראל, אשר כל יום יגורו מלחמות, אני שלום וכי אדבר המה למלחמה, ומה יאמרו עלינו החפשים שאינם שומרי תורה ומצוות, בראותם שאנו מרחיקים את אלה שמוסרים עצמם בשביל ישראל, ומבדילים אותם מזרע ישראל, וכן לא יעשה. ולכן יש להעמיד הדבר על קו הדיון ועל האמת ועל השלום...

ה. המורם מכל האמור שיש מקום רב לקרב את הקראים, ולהתיר להם לישראל, לאחר קבלת דברי חברות, והנכון לשלוח אותם תחלה אצל תלמיד חכם ירא שמים, ללמוד את עיקרי ההלכות של יסודות היהדות, כגון שבת ומועדי ישראל, ובפרט פסח וכיפור, וכן עניני הכשרות, וטהרת המשפחה, גם את הבחור וגם את הבחורה שעומדים להנשא זה לזה, כדי שידעו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, וכן יש להטיל על הבחור ללכת אל בית הכנסת שלנו הסמוך למעונו, כדי שיתרגל בנוסחי תפלתינו ויתחזק בתורה ויראת שמים, ורק אח"כ יקבלוהו להשיאו אשה בת ישראל לאחר קבלת דברי חברות.

10. תחומין / כרך יט / הרב אברהם ח' שרמן / היתר נשואין לבתו של קראי

[יש לו כמה דיונים לחומרא. מתוכם, הוא מעלה שאולי יש תקנה נגדם מתורת ודאי.]
הראש"צ הר"א בקשי-דורון שליט"א כתב, שביחס למבקשת שבפנינו יש להוסיף את הספק שמא אביה אינו יהודי קראי אלא נכרי, לאור זאת שבתקופה של עשרות השנים האחרונות נתפוררו והוכחדו רוב הקהילות הקראים, ובמיוחד לאחר תקופת השואה שבה זוהו ע"י הנאצים כיוצאים משורש העם התורכי. בעקבות זאת, מניח הראש"צ, נתבוללו הקראים ואיבדו את זהותם היהודית. טענה זו, שמקור הקראים הוא בעם התורכי נתחזקה ע"י החוקר אפרים דיינארד בספרו משא-קרים, אשר קבע שקראי קרים הינם מצאצאי המונגולים או הטורקים (ר"ל: כוזרים). הוא הביא, שאף חכמי הקראים עצמם העלו טענה זו על מוצאם הנוכרי. אולם חכמי ישראל והפוסקים לא התחשבו במחקר זה. לבעל שדי-חמד היה ידוע מחקרו של אפרים דיינארד, אולם הוא קיבל את דבריו רק ביחס לעדת הקרימצאקים, ומתעלם מדבריו בדונו על קראי קרים. אין הוא מזכיר כלל את הספק שמא הקראים אינם יהודים. אדרבה, במכתב שששלח ר' יעקב בכרך לאפרים דיינארד אודות ספרו משא-קרים, כתב: "ומי כמוני יודע תכונת רוח הקראים אחינו מעולם (!) ומני אז סרו מאתנו גם רוחותיהם גם דעותיהם גם טבעם גם יסודותיהם בתורה שונו למרבה". הקביעה אפוא שנתערבו בקראים גויים אינה מבוססת ואי אפשר ליצור על פיה ספק ספקא לגבי אביה של המבקשת.

11. Ethnographers, Rabbis and Jewish epistemology: The case of the Ethiopian Jews, by Don Seeman

The first known reference to an Ethiopian Jewish community in Hebrew literature comes from the ninth-century work, Sefer Eldad ha-Dani. Its author claims to be a member of the lost Tribe of Dan, which settled in Kush (Ethiopia) to avoid military conscription by the Israelite king Jereboam for his wars against Biblical Judah. Eldad describes an independent Jewish kingdom in the mountains of Ethiopia whose customs resemble both Rabbanite and Karaite usage, and who lack the Talmud. The report of unfamiliar halakhot aroused the sages of Kayrawan (North Africa) to question Eldad's authenticity, but Rav Tzemach Gaon of Sura defended the book...

12. שו"ת היכל יצחק אבן העזר א סימן יג

החיתון עם כת בני ישראל, שבהודו. ...

א. [החשש שנישאות באיסור אשת איש. חשש זה לגבי קראים וכותים] (ב) החשש מתחיל באמת כשאנו באים לדון על כת זו מצד אי החזקתם בגיטין, דכיון שהיו פוטרים א"א בלי גט הרי ע"כ נתערבו בהם ממזרים... הנה ידועה היא מחלוקת חכמי ספרד בענין הקראים, שיש מתירים ויש אוסרים אותם לבוא בקהל, וכמעט כל אותם הטעמים שיש להיתר ולאיסור בקראים יש באלו. יסוד האוסרים הוא שאנו חוששין לכל אחד מהם שמא הוא ממזר, או מפני שהיו דנים לבטילים קידושי כסף ושטר שאינם מפורשים בתורה, ונמצא שהיו פוטרים א"א בלי גט. ואף שכל אלו מכלל ספיקות לא יצאו מ"מ יש לחוש. יסוד המתירים הוא שקידושיהם אינם קידושיין כלל מפני שנעשים בפני פסולי עדות וממילא אין נשותיהם צריכות גט ואין כאן חשש ממזרות. כנגד יסוד זה השיבו האוסרים שבמה דברים אמורים בקראים הראשונים שהרימו יד בתושבע"פ אבל הדורות שאחריהם, אינם פסולי עדות מפני שאנוסים הם, דמנהג אבותיהם בידיהם, וחשיבי כתינוק הנשבה בין העכו"ם (וכהא דאמרין דאינם נחשבים למומרים משום חלול שבת בפרהסיא באיסורין דרבנן (או"ח שפ"ה)) ומכיון שאינם פסולי עדות דנחשבים לשוגגים, הרי קידושיהם קידושיין וחזרו הטעמים האמורים לעיל. ...

ב. מוכרחני לאמר שאין סברת המתירים זו מובנת לי כל צרכה, דסוף סוף מנהג אבותיהם בידיהם שאבות אבותיהם התעומו ולמה יחשבו כמזידים?... אמנם לא זהו הטעם היחיד לאיסור, כי יש עוד טעם נוסף, שאפילו אם נאמר שהקראים נחשבים כמזידים והם פסולי עדות מ"מ יש חשש שמא אירע שהיו בקידושיין ישראלים כשרים או שמא היו שם בני קראים ששומרים תושבע"פ.

ג. אולם סוף סוף לענין הלכה, הרי זו מחלוקת בין גדולי עולם ואי אפשר לנו להכריע ביניהם...

ד. [גזרו על הכותים. החיתון עם בני ישראל] (י) הנה המעיין ברדב"ז יראה שהוא מרחיק את האיסור של חיתון עם קראים מפני שיש כל כך הרבה ספיקות יעו"ש... אבל לא מצינו שגזרו על כת זו ואין לנו לגזור מעצמנו אלא לדון עליהם עפ"י יסודות ההלכה.

ה. [ספק שמא הבנ"י הם צאצאי גרים. קבלת הגר ע"י הלל. קבלת המצוות בגירות]. (יג) והנה יש להסתפק אם אלה בני ישראל הם צאצאי גרים או הם מזרע בית ישראל. אם כהצד הראשון יש לנו להטיל ספק בעצם הגירות דכיון שמצינו שלא קיבלו עליהם נדה, וגיטין וחליצה הרי יש להסתפק אם היתה גירות לכתחלה כהלכה.

ו. והנה אם אנו מוצאים אפילו קהלה שלמה ח"ו של ישראל שפרקו מעליהם עול תורה ומצוה אפשר שאבותיהם היו שומרי תורה ומצוה, ואין לנו יסוד להחזיק מהשתא אפילו לדור אחד למפרע, אבל בצאצאי גרים שקודם שנכנסו אבות אבותיהם לדת ישראל הרי ידוע שהיו גוים לפני כן וכך שנים, אם אנו מוצאים שיש מצוות שלא רק שרפויות בידם או שעוברים עליהם בדרך עברניים אלא שהוא מיוסד אצלם שלא לשומרון, והוא עיקרוני / עקרוני / אצלם, שפיר יש להחזיק מהשתא על למפרע ולומר מדהשתא הם כופרים במצוות הללו מעיקרא נמי היו כן וכשנכנסו לגרות נכנסו על דעת כן, ויש להאריך בחזקה דהשתא... ואם כן יש להסתפק: (א) שמא אלה שקבלום בראשונה היו פסולים, וכיון דגר צריך שלשה (דמשפט כתיב ביה) הרי פשוט שמי שנתקבל בב"ד של פסולים אינו גר. (ב) אפילו נאמר שנתקבלו בב"ד של שלשה כשרים אפשר דלא קיבלו עליהם אלה המצוות, ואעפ"כ גירום מפני שחשבו שלסוף יקבלו, (וטעו בחכמתם דלא כהלל), ונמצא שהקבלה בטלה למפרע.

ז. בכל אופן יש ספק על עצם הגירות וכיון שכך ניתוסף לנו ספק להיתירא, ספק שמא זה הבא לפנינו כשר הוא ואת"ל שהוא מנישואין שהיו עושים ממזרים הרי ספק שמא לא חלה עליהם הגירות כלל, ואין תפיסת קידושיין... עד הנה דברנו על יסוד ההנחה שהם גרים

לבטל את גירותם וממילא פקע חשש ממזרות. אבל כפי שהוגד לי ע"י הרב הצדיק ר' דויד ששון הם מזרע ישראל. וא"כ פקע יסוד זה שבלא"ה חלש היה ונשאר לנו לדון כמו שדנו הגאונים ז"ל לענין הקראים דהקדושין שלהם לא תפסו מפני שהם פסולי עדות (אבל כבר שדו בה נרנא דאנוסים הם מפני שמנהג אבותיהם בדיהם), וכנ"ל.

13. שו"ת יביע אומר חלק ח - אבן העזר סימן יא

(א) בענין עולי אתיופיה, הפלשים, ידוע מה שכתב הרדב"ז... בשו"ת דברי דוד (סימן ה), שכל אלו החאבשישיש הבאים מארץ כוש הם משבט דן בלי ספק, ומפני שלא היו בימיהם חכמים בעלי קבלה, תפסו להם פשטי הכתובים, אבל אם היו מלמדים אותם לא היו כופרים כדת הקראים שהם צדוק וביתוס, ולכן דינם כתינוק שנשבה בין העכ"ם, ומצוה לפדותם ולהחיותם. עכת"ד. וכ"כ עוד הרדב"ז בתשובתו (בחלק ד' סימן ריט). ע"ש. ... וכבר חויתי דעתי ביום ז' אדר א' תשל"ג, במכתב שהתפרסם ברבים שהפלשים יהודים לכל דבר, והסתמכתי על הרדב"ז והמהריק"ש הנ"ל. ... וגם מצאנו לכמה גאונים בדור שלפנינו שהסכימו לקביעה זו... לכן באתי למסקנא שהפלשים הם צאצאים לשבט מישראל שהדרימו לכוש, ואין כל ספק שהגאונים הנ"ל שקבעו שהם משבט דן, חקרו ודרשו והגיעו למסקנא זו ע"פ עדויות וראיות מהימנות ביותר, וקבלה מפי רבותיהם, על קביעה זו, ולאחר שנתבקשתי ממנהיגי הפלשים אשר פנו אלי בבקשה להתחבר עם אחינו בית ישראל ברוח התורה וההלכה, תורה שבכתב ושבעל פה, ללא כל סייג, ולקיים כל מצוות התורה הקדושה, ע"פ הוראות חז"ל אשר מפייהם אנו חיים, אמרתי לנפשי לא עת לחשות, וחיובים אנוחנו להצילם מהתבוללות וטמיעה, ולהחיש עלייתם ארצה, ולחנכם ברוח תורתנו הקדושה, ולשתפם בבנין ארצנו הקדושה, ושבו בנים לגבולם. לאור הנ"ל פניתי לממשלה ולסוכנות היהודית, ולכל הארגונים בישראל ובתפוצות הגולה לעשות הכל להעלותם לארץ ישראל, לבלתי ידח ממנו נדח. ולחנכם בבתי ספר דתיים ובתלמודי תורה, לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה. הפסיקה הנ"ל סללה את הדרך להכרה בעדת הפלשים כיהודים על פי חוק השבות. בישיבת שרי הממשלה ויושב ראש הסוכנות היהודית, ביום ט"ז בשבט תשל"ה, סוכם על הקמת צוות בין משרדי לבדיקת חלות חוק השבות על יהודי אתיופיה, וביום כ' אדר תשל"ה אכן החליטו שיש להחיל את חוק השבות עליהם: "וזאת על יסוד חוות דעתו של הראש"ל הרב הראשי לישראל הרב עובדיה יוסף". היועץ המשפטי לממשלה פרופ' אהרן ברק, הורה, שבעקבות ההחלטה להכיר ביהודי אתיופיה כיהודים ע"פ חוק השבות, אין לעכב את רישומם במירשם האוכלוסיה כיהודים. בעקבות החלטות אלה שהיו גורליות ליהודי אתיופיה, התאפשרו ובאו גלי העלייה לישראל בשנת תשמ"ד ובשנת תשמ"ה, ועד הסתיו של שנת תשמ"ט הגיעו לישראל כששה עשר אלף עולים מאתיופיה....

(ב) אולם לא אכחד כי ראיתי להגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל, במכתבו מיום כ"ט אדר א' תשי"ד, למחלקה לתרבות תורנית לגולה שע"י הסוכנות היהודית, שכתב לפקפק ביהדותם של הפלשים מפני שראה שהחוקרים מנוי וגמור עמם שהפלשים הם בני גזע לא יהודי שנתגיירו אי פעם, ואם כן הרי ברור שלא נתגיירו על מנת לשמור את היהדות שלנו על פי התורה שבעל פה, אלא יהדות שבדו מלבם, ודינם כמי שנתגיירו על מנת לשמור כל התורה חוץ מן המצוות שופרים, שאין מקבלים אותו (בכורות ל ב), ואם כן שמא אינם יהודים במובן ההלכתי... ונוראות נפלאותי מה ראה על ככה לדחות דברי גאוני עולם שקובעים בודאות שאין ספק שהם משבט דן, מפני דבריהם של חוקרים שמטיילים ספק ביהדותם, ומי נדחה מפני מי, אתמהא. ומכל מקום היות שראיתי שעשה מעשה וצויה להרה"ג רבי נתן סאלס זצ"ל שיצרף עמו שני תלמידי חכמים, ויעשו הטפת דם ברית וטבילה, לשם גיור לחומרא, והקבוצות של הפלשים שעלו ארצה היו מתי מעט של כמה עשרות בכל פעם, ולא הביעו שום התנגדות להטפת דם ברית וטבילה, לא רצייתי לחלוק למעשה על הגריא"ה הרצוג הנ"ל, ואמרתי מהיות טוב אל תקרי רע. אולם לדינא לא כן אנכי עמדי, ודעתי שיש לסמוך על הפוסקים הנ"ל, שהפלשים יהודים לכל דבר, ואינם צריכים גיור אפילו לחומרא....

(ד) גם הלום שמעתי שהגאון רבי משה פיינשטיין שליט"א, כתב מכתב להר"מ טנדלר, ביום כ"ז סיון תשמ"ד, שאף שהרדב"ז כתב שאין ספק שהפלשים יהודים משבט דן, לדינא קשה לסמוך על זה, כי לא ברור אם הרדב"ז ידע היטב את המציאות אודותם, וגם לא ברור אם עד זמנינו לא נשתנה מצבם... ומה מאד יש לתמוה על דברים אלו, מאחר שידוע לכל גדולתו של הרדב"ז, ונחשב לפוסק גדול גם בדורו דור דעה של מרן הבית יוסף, ולמפורסמות אין צריך ראייה, והאריכות בזה למותר... וגם לאחר דורו של הרדב"ז מוקמינו להו אחזקתיהו, שגדולה חזקה, וכמו שכתבו הגאונים הראש"ל המרפ"א ובית דינו הנ"ל. כשם שנוהגים כן לגבי שאר קהלות שבאו מחוץ לארץ, כגון יהודי קוצ'ין, ויהודי רוסיה וגרמניה, שמחזיקים אותם כיהודים לכל דבר, ורק בשעת נישואיהם חוקרים ודורשים כמדת האפשר. [והן עתה בא לידי העתק מהחלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל, מיום כ"ז כסלו תשמ"ח, אשר בה נאמר בה"ל: כל האמור בתשובות הרדב"ז ומהריק"ש על היהדות של עולי אתיופיה, הנקראים עדת "ביתא ישראל", וכתבו שאין ספק שהם משבט דן, הוא מקובל בכל ישראל, ואין בדורנו מי שיוכל להרהר אחר פסקיהם. אולם מכיון שקיים ספק שמא בגלל ניתוקם מכלל ישראל במשך אלפי שנים, נתערבו בהם גם גוים, אין לשנות ממה שנהגו עד היום על פי הוראת הרבנים הראשיים הקודמים, ויש להצריכם גרות לחומרא, במילה וטבילה בלא ברכה, וקבלת מצות, ובה יסתלקו כל הספקות. ע"כ. ודבריהם מרפסן איגרי, שמאחר שכתבו שאין להרהר כלל אחר דברי הרדב"ז ומהריק"ש, איך חזרו לכתוב שיש ספק שמא בגלל ניתוקם מכלל ישראל במשך אלפי שנים נתערבו בהם גוים. והרי אילו היה באמת ספק כזה, לא היו הרדב"ז ומהריק"ש שותקים מלומר כן, כדי לאפשרו מאיסורא. אלא ודאי דליתא, אלא יש להשאירם על חזקת יהדותם, שגדולה חזקה. ודר"ק]....

(ה) וכעת נבוא לדון בענין כשרותם לבוא בקהל ה'. כי הנה הרדב"ז בתשובה הנ"ל (דברי דוד סוף סימן ה'), אחר שכתב שהפלשים האלו הם משבט דן בלי ספק, ... וסיים, אבל לענין יוחסין אני חושש שמא קידושיהם קידושין, וגיטס אינו כתיקון חז"ל, שהרי אינם יודעים בטיב גיטין וקידושין. עכ"ל. אולם להלן בתשובתו שבספר דברי דוד (סימן ט'), וכן הוא בשו"ת הרדב"ז חלק ד' (סימן ריט)....

(ו) ומה שכתב עוד הציץ אליעזר שם, לפוסלם מפני שאינם בקיאים בדיני עריות) איברא דלכאורה יש לטעון על הספקות וספקי ספקות שכתב הרדב"ז להתייר הקראים, (וממילא הוא הדין לפלשים), שאם כן למה אמר רבי אליעזר (בקידושין עה א), שכותי לא ישא כותית, ואמרינו (שם עו א) דהיינו טעמא לפי שאין בקיאים בתורת גיטין וקידושין, והרי יש בהם כל הספקות הנ"ל. וצריך לומר דאיסור הכותים אינו מכח הדין אלא שראו לגזור עליהם, וסמכו גזירתם על הטעם הנ"ל. ...

(ח) והנה לאחר חקירה ודרישה מפי זקני העדה וכהניה, מתברר שאין לעדה האתיופית קידושין כלל בנתניה ואמירה כפי שחיבה התורה, והנישואין שביניהם שבדרך כלל נעשים מגיל ארבע עשרה שנה ומעלה לחתן או לכלה, ולפעמים אף בפחות מכן, נערכים באופן זה, הורי הבחור מבקרים אצל הורי הנערה, ואם מצאה חן בעיניהם מביעים את רצונם לנישואי בניהם, וקובעים זמן לנישואיהם, ואילו החתן והכלה אינם רואים זה את זה עד ליום החופה, ויום או יומים לפני טקס החופה שולחים הורי החתן תכשיטים ומתנות להורי הכלה, עבור הכלה, ובמקום הטקס של הנישואין החתן נמצא בין האנשים והכלה בין הנשים, ולא קרב זה אל זה, אך אביו של החתן מכריז בפני הנוכחים ומודיע לאבי הכלה על כריתת ברית הנישואין בין החתן והכלה, ואינו נותן שום דבר, לא הוא ולא החתן, והכהן של העדה אומר פסוקי ברכה באמירה בלבד, ותו לא. ואחר הטקס והסעודה הולכים החתן והכלה יחדיו ומתיחדים זע"ז. נמצא שאין עושים מעשה קידושין באמירה ובנתניה כדת של תורה, כי אין להם מושג מדין קיחה קיחה משדה עפרון. וגם כשהולכים ומתיחדים יחדיו, אין כאן קידושי ביאה, שהרי צריך לומר לה בפני שני עדים הרי את מקודשת לי בביאה זו, ולהתיחד בפניהם... ובנידון דידן שאין שום אמירה כזאת, והכל נעשה על דעת טקס הנישואין, אין כאן סדר קידושין... בהא סליקנא ובהא נחיתנא דליכא למיחש לפיסולי חיתון בעדת האתיופיים, ומוותרים לבוא בקהל לישראל ללא שום גיור אפילו לחומרא. והש"ת יצילנו משגיאות ומתורתו יראנו נפלאות ויאיר עינינו במאור תוה"ק אמן.